

Abrahams nageslacht

Zelfs Calvijn merkt op dat Gn 25:1-6 hier niet erg op zijn plaats is. In het voorafgaande is uitgebreid verteld hoe Abraham als 100-jarige alleen door Gods ingrijpen toch nog vader werd. Inmiddels is hij 40 jaar ouder geworden. En dan trouwt hij nog eens en krijgt zowaar nog 6 zonen ook. We moeten wel aannemen dat het hier om zoiets als een nagekomen bericht gaat. Men heeft dit huwelijk hier vermeld, omdat het onmogelijk tussen de voorafgaande verhalen in gezet ouder worden. Wel is het normaal dat aan het eind van Abrahams leven zijn nageslacht wordt opgesomd. Daarmee wordt nog eens aangegeven dat zijn leven niet voor niets is geweest. Hij heeft er immers voor gezorgd dat zijn familie blijft voortbestaan.

Gn 25:1-6 lijkt wel wat op Gn 10. Een aantal volken uit de wereld zoals Israël die kende worden in verband gebracht met een gemeenschappelijke voorvader. De blik is hier alleen wat minder wijd dan in Gn 10. Er wordt maar een beperkt aantal volken genoemd. Maar de veronderstelde verwantschap is dan ook veel groter. Het gaat om de andere kinderen van de vader van Israël. De blik is naar het oosten gericht, naar de Arabische volken. De naam van Abrahams vrouw, Keturah, wijst daar al op. Keturah is hebreuws voor rook of geur. En Arabië is vanouds bekend als het land waar de geurstoffen, m.n. wierook, vandaan komen (vgl. bijv. Js 60:6). Ook het nageslacht van Ismaël (25:12-18) heeft zich daar gevestigd. Israël voelde zich dus nauw verwant met deze volken. Aan de andere kant voelde het zich ook voortdurend door hen bedreigd. Vers 18, een verwijzing naar 16:12, geeft dat ook aan: beide bevolkingsgroepen staan tegenover elkaar. Een duidelijk voorbeeld van deze tweezijdigheid in de onderlinge relatie is de verhouding tussen Israël en Midjan. Midjan is het land van Mozes' schoonvader Jetro, het land waar de Heer zijn naam openbaarde. Jetro speelt ook nog een belangrijke rol bij de organisatie van Israëls godsdienst (Ex 18). Maar Midjan is op een gegeven moment ook een bedreiging voor het voortbestaan van Israël (Ri 6-8). Het lijkt in Js 9:3 zelfs te worden afgeschilderd als de vijand bij uitstek. De overwinning op Midjan is daar het beeld voor de grote messiaanse bevrijding.

Deze grote spanning in de relatie met het broedervolk wordt in vers 5v al opgeroepen. Abraham geeft alles aan zijn zoon Isaak. De overige zonen moeten het met een cadeautje doen. Men zou hierin de oorzaak kunnen zoeken van de latere wrijving tussen beide partijen. Hoe vaak heeft immers de erfgenaam van deze grote zegen niet ondervonden dat zijn bevoorrechte positie hem in de ogen van de andere onuitstaanbaar

maakte. Israël zou zichzelf echter overschatten wanneer het zich op de verkregen zegen liet voorstaan. Ook dat maakt het voorbeeld van Midjan duidelijk.

Abrahams dood

Hij werd eigenlijk helemaal niet zo oud. Tenminste als je het vergelijkt met de leeftijd van de vaderen uit de voortijd. Toch geeft het getal van zijn jaren 175, aan dat zijn leven 'volmaakt' was. Het zegt ons dat hij 100 jaar lang, vanaf zijn 75ste (12:4), heeft geleefd voor Gods aangezicht. Je zou kunnen zeggen dat hij 100 jaar echt geleefd heeft. Zo gezien is zijn leven een beeld voor het ideale leven zoals Js 65:20 dat schildert. Een lang leven zonder de kwellende angst voor een zinloze, vroegtijdige dood. Maar het ideaal is meer dan het lange leven op zich. Je kunt in de ogen van de Israëliet pas voldaan afscheid nemen van het leven, wanneer je je nageslacht hebt gezien (vgl. 46:30) en een eigen plaats hebt om te rusten, zoals Abraham die heeft in de grot van Makpela.

Men prijst de oudtestamentische gelovigen wel om hun realiteitszin, die de zin van het leven in het leven zelf zoekt en niet verplaatst naar een leven na de dood. Men moet daarbij dan echter wel bedenken dat het geluk van een voldaan leven en daarom getrooste dood slechts een enkeling is beschoren volgens het O.T. Alleen van Abraham, Isaak (35:29), Job (42:17), David (1 Kr 29:28) en Jojada (2 Kr 24:15) wordt gezegd dat zij 'oud en verzadigd van dagen' stierven. Alleen van Abraham, Gideon (Ri 8:32) en David weten we dat ze een 'goede ouderdom' bereikten. Allen mannen die in godsdienstige zin voorbeeldig waren. Het was voor de gelovige Israëliet uiterst moeilijk te verwerken dat wie in zijn rechtvaardigheid deze mannen navolgde vaak een heel ander lot kreeg toebedeeld. Daarom corrigeert Wijsheid 4:7-9 het beeld: 'De rechtvaardige vindt rust al sterft hij ook vóór zijn tijd. Want het aanzien van de ouderdom berust niet op een lang leven en wordt niet afgemeten naar het aantal jaren. Neen, een mens is een grijsaard door zijn verstandigheid en hij is bejaard door zijn onbesproken leven'. Het uitgangspunt is hierbij dat de rechtvaardige rust zal vinden in een leven bij God na de dood.

Daarvan is in Gn 25:8 geen sprake. Er staat dat Abraham werd vergaderd tot zijn voorgelacht. Dat betekent dat hij nu ook tot de Vaderen behoort, aan wie de herinnering levend wordt gehouden. Ook dat behoort bij een getrooste dood, dat de naam blijft voortbestaan, dat men zo nog een plaats behoudt onder de levenden.

(Voor v. 19-34 zie de notities bij Gn 27).

14 augustus 1983

eerste-dag-lezing:

Genesis 25

psalm: 22

de zondag klassiek:

psalmwoord bij de intocht: ps 68:6-7.36
bij de gaven en aan tafel: ps 30:2-3;
ps 103:2 en Mt 5:7-8
epistel: I Korinthiërs 15:1-10
zondagslied: LB gezang 19, ZJ 310
'Uit angst en nood'
evangelie: Lucas 18:9-14

de zondag in het nieuwe lectionarium:

Jeremia 38:4-6. 8-10

tussenzang: psalm 40 (R vs 14b)
eventuele tweede lezing: Hebr 12:1-4
vers voor het evangelie: Joh 10:27

+ Lucas 12:49-53

gebed

(Missale Romanum)

God, voor hen die U liefhebben
hebt Gij het geluk bereid
dat geen oog heeft gezien.
Wek in ons een vurige liefde tot U
om U in allen en boven alles te beminnen
en uw beloften vervuld te zien
die al onze verlangens te boven gaan.
Door onze Heer, Jezus Christus.

(Anglicaanse en lutherse traditie)

Heer God,
die uw almacht bekend maakt
in vergeving en erbarmen:
laat ons uw barmhartigheid
rijklijk ervaren,
opdat wij onze toevlucht nemen
tot uw beloften
en aldus deel krijgen
aan de hemelse goederen.
Door Jezus Christus, onze Heer.

(Zelfde traditie, tekst W. Barnard)

o God, gij geeft
Uw heerschappij te kennen
niet door te eisen
maar veeleer door
te sparen en
U te ontfermen.
Maak Uw ontferming
veel en groot
over al Uw reisgenoten
en geef hun deel
aan Uw
voor 't oog verborgen heil.

voorbede gevraagd

*(Oecumenische gebedskalender)
voor Pakistan*

Dit uitgebreide verhaal over de strijd om de zegen van Isaak sluit direct aan bij Gn 25. Uitgangspunt is de in 25:28 vermelde voorkeur van de ouders. Isaak had Ezau lief, Rebekka had Jakob lief. De vreemde ruil van het eerstgeboorterecht voor wat eten kunnen we opvatten als het voorspel op deze broederstrijd. Ezau noemt beide gebeurtenissen dan ook in één adem (27:36). Daartussenin staat dan nog Gn 26: voor de derde keer (na Gn 12 en 20) hetzelfde scenario van de aartsvader die zich bedreigd voelt vanwege de aanvallige schoonheid van zijn vrouw. Deze keer met Isaak in de hoofdrol.

Van de aartsvaders komt Isaak wat minder goed uit de verf dan zijn vader en zijn zoon. In feite kennen we hem slechts als het slachtoffer van Abrahams trouw (Gn 22) en Jakobs bedrog. De functie van Gn 26 lijkt te zijn dat aangetoond moet worden dat Isaak desalniettemin gelijkwaardig is aan Abraham. Het steeds terugkerende thema is nl. dat Isaak net als Abraham is gezegeerd door God (26:3-4, 12, 23, 29). Zo gezien is dit de inleiding op Gn 27, want daarin moet Isaak die zegen doorgeven.

Dit verhaal is een fraai staaltje van hebreeuwse vertelkunst. Het is één van de weinige werkelijk spannende verhalen in de bijbel. De loop van de gebeurtenissen wordt nauwgezet gevolgd. Nergens wordt vooruitgegrepen op de afloop. Nergens, zelfs niet aan het slot, wordt gemoraliseerd.

De dramatiek van de familietwist, die de familieband vernietigen zal, komt heel scherp tot uitdrukking in de steeds herhaalde woorden 'zoon', 'broer', 'vader', 'moeder'. En tussendoor vinden we dan nog een aantal woordspelingen bij de verklaring van de namen (25:25v; 27:36). En verder in 27:34, waar de ontzetting van Ezau wordt geformuleerd in een woord (*jitsaaq*), dat klinkt als de naam van zijn vader (*Jitschaaq*). En als Ezau Jakobs wandaden opsomt laat de schrijver zien dat het allemaal één pot nat is in de volgende kruisstelling van woorden: mijn eerstgeboorterecht (*bkrtj*) heeft hij genomen en zie nu heeft hij genomen mijn zegen (*brkty*).

In de loop van het verhaal leren we de figuren steeds beter kennen. Bij de geboorte wordt er al iets over de broers gezegd aan de hand van hun namen. Jakob is de man die de hiel (*aqab*) van zijn broer vasthield bij zijn geboorte. Ezau is rossig en valt voor een rood (*adom*) gerecht. Hij is dan ook de voorvader van Edom (36:1). Ezau is ook al behaard (*sear*) bij zijn geboorte. Hij heeft dan ook te maken met Seir (36:8). We leren de tweeling al beter kennen in 25:29-34. Jakob is berekenend, treft zijn maatregelen voor de toekomst. Ezau leeft meer bij het moment. Ezau roept ons medelijden op. Hij kan niet

op tegen zijn eigen emotionaliteit en de listen van zijn moeder en broer. Hij komt niet verder dan wanhoopskreten en machteloze wraakgevoelens.

Bij zijn moordplannen gaat Ezau ervan uit dat hij zijn broer zal weerzien bij de begrafenis van hun vader. Vgl. 25:9: Isaak en Ismaël ontmoeten elkaar in vrede bij de rouw om Abraham. Het blijkt dat de tegenstelling tussen de uitverkorene en zijn afgewezen broer harder is geworden.

Jakob is geobsedeerd door het verlangen naar de eerste plaats. Al tijdens de zwangerschap en bij de geboorte streeft hij ernaar. Hij kent hierbij weinig bedenkingen. Het enige waar hij zich zorgen over maakt is of hij zal slagen of niet (27:12). Het hele verhaal draait om het gegeven dat de ouders geen raad weten met de voorspelling van het lot van hun zonen (25:23). Wat wordt er nog van hen verwacht? Waar zoveel emoties in het spel zijn (25:28) kunnen ze niet lijdzaam blijven toekijken.

Isaaks overwegingen hierbij lijken nogal platvloers. Omdat hij van wildbraad houdt kiest hij voor Ezau en tegen God. Isaak en Ezau lijken op elkaar. Hun maag bepaalt hun doen en laten. Vandaar dat de maaltijden zo'n grote rol spelen in dit verhaal. Het is ook kenmerkend voor beiden dat ze koppig vasthouden aan hun eigen wensen ondanks het woord van God en de eed van Ezau aan Jakob (25:33).

Typerend voor Rebekka en Jakob is dat zij bij hun overwegingen evenmin Gods belofte betrekken. Uiteindelijk blijkt dat ze allemaal misgerekend hebben. De gezinsleden kennen elkaar maar slecht. Isaak onderschat zijn vrouw, maar Rebekka onderschat op haar beurt de wraakgevoelens van Ezau. Alle betrokkenen in dit verhaal zijn aan het eind verliezers. Maar Gods belofte is vervuld.

Als boodschap van dit verhaal zou men de aanduiding van het probleem van het leven met de belofte kunnen opvatten. In ons geval bijv. de belofte van het rijk van God. Israël zelf heeft ook geworsteld met dit probleem: wat betekent het voor je doen en laten dat je uitverkoren bent? Het kan je verleiden tot een verblind egocentrisme of tot een verabsolutering van je eigen mening. Een profetenlezing bij Gn 27 getuigt van deze problematiek voor Israël. In Micha 5 staan twee meningen tegenover elkaar als het gaat om de invulling van het messiaanse rijk. Zal Israël dan voor de volkeren zijn als een milde en bevruchtende dauw (5:6) of als een verscheurende leeuw onder de schaapskudden (5:7).

Een geheel eigen interpretatie van de verhalen over Jakob geeft Jan Fokkelman, *Oog in oog met Jakob*, Assen 1981.

eerste-dag-lezing:

Genesis 27

psalm: 23

de zondag klassiek:

psalmwoord bij de intocht: ps 70:2.6
bij de gaven en aan tafel: Ex 32:11.13-14;
Wijsheid 16:20 en Joh 6:35
epistel: II Korinthe 3:4-9
zondagslied: LB gezang 15, EB 19
'Loof nu, mijn ziel, de Here'
evangelie: Marcus 7:31-37

de zondag in het nieuwe lectionarium:

Jesaja 66:18-21

tussenzang: psalm 117 (R: Mc 16:15)
eventuele tweede lezing: Hebr 12:5-7.11-13
vers voor het evangelie: Joh 14:6

+ Lucas 13:22-30

gebed

(*Missale Romanum*)

God, Gij brengt uw gelovigen tot een en dezelfde gezindheid. Laat ons allen van harte doen wat Gij vraagt en met verlangen uitzien naar wat Gij belooft, zodat bij alle wisselvalligheden van dit leven ons hart daar mag zijn waar de waarachtige vreugde is. Door onze Heer, Jezus Christus.

(*Anglicaanse en lutherse traditie*)

Almachtige, eeuwige God, die in goede gunst onze wensen en verdiensten verre te boven gaat, stort over ons uit uw ontferming en vergeef wat ons geweten met vrees vervult, ja, geef ons zelfs wat wij niet durven vragen. Door onze Heer, Jezus Christus.

(*Zelfde traditie, tekst W. Barnard*)

Gij boven alle machten uit, gij scheppende vandaag als van oudsher de overvloed van Uw toewijding overtreft ons vermogen om te doen en te denken. Stort over ons, zo bidden wij, Uw barmhartigheid uit en doe van ons weg wat ons slechte geweten benauwt, maar voeg ons toe wat gij alleen kunt geven, gaven die ons gebed niet onder woorden weet te brengen.

voorbereiding gevraagd

(*Oecumenische gebedskalender voor India*)